

วิมลาสนา

ทศกาลจ. ลิสลินไปจากแผ่นดินนี้ ว.พ. ลีครึก

"สสารไม่สูญหายไปจากโลก" เป็นความจริงซึ่งวิทยาศาสตร์ได้พิสูจน์ไว้ แต่ก็ใช้ว่ารูปแบบต่าง ๆ ของสสารที่รวมกันเป็นมวลจะไม่เปลี่ยนไป ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของมวลทั้งหลาย จึงเป็นความจริงซึ่งเห็นได้จากอีกด้านหนึ่ง และช่วยให้มองเห็นต่อไปว่า "แต่ละช่วงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ย่อมมองเห็นได้สองด้าน" หากรากฐานจิตใจของบุคคลผู้มองมีอิสระถึงระดับหนึ่งแล้ว"

อนึ่ง มนุษย์คือสิ่งหนึ่งซึ่งอยู่ร่วมโลกกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมนุษย์ก็เป็นชีวิตที่มีจิตวิญญาณซึ่งใช้เป็นพื้นฐานรองรับความสมบูรณ์พร้อมในตัวเองจากทุกด้าน ดังนั้นแม้ชาติสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ว่ามากหรือน้อยนิด ย่อมมีผลทำลายความพร้อมมูล ซึ่งถือเป็นสัจธรรมที่กำหนดคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างสำคัญ ทำให้มนุษย์อยู่อย่างมุ่งมั่นทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง เริ่มต้นจากการทำลายมนุษย์ด้วยกันเองไปสู่สรรพสิ่งอื่น ๆ อย่างเป็นกระบวนการ จนถึงที่สุด

สัจธรรมที่กล่าวว่า "สสารไม่สูญหายไปจากโลก" จึงเป็นความจริงเพียงด้านเดียวเท่านั้น "ในเมื่อมีด้านหนึ่ง-ย่อมมีอีกด้านหนึ่ง" อีกทั้งยังมีสมดุลระหว่างสองด้านตามมาให้รู้ได้ ดังนั้นเมื่อด้านหนึ่งไม่สูญหายไปไหน อีกด้านหนึ่งย่อมสูญหายไปเสมอ ถ้าบุคคลผู้มองไม่ตกอยู่ในสภาวะลึบตัวย่อมเห็นความจริงได้เองโดยแท้

ในเมื่อความจริงได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ทุกสิ่งมีเหตุมีผลกำหนดวิถีการเปลี่ยนแปลงเป็น "ธรรมจักร" ดังนั้น เมื่อมนุษย์เริ่มต้นนำสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งปรากฏเป็นความจริงอย่างหลากหลาย อยู่ท่ามกลางสภาพอันเป็นธรรมชาติร่วมพื้นฐานเดียวกันกับชีวิตแต่ละคน มาไว้ภายใต้อิทธิพลอำนาจแห่งตน ผลจากการคิดและปฏิบัติที่มุ่งสู่ทิศทางดังกล่าว ย่อมทวนกลับมาทำลายมนุษย์เองอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

การที่จะรู้ความจริงได้ คงต้องทวนกลับไปทบทวนถึงอดีต แล้วสานกลับมาอย่างมีเหตุมีผล เนื่องจากสิ่งซึ่งเป็นผลในอดีตทำให้ความผิดความถูกซึ่งควรจะปะท้วงหรือนำมาไต่อาวต หากเป็นความจริงซึ่งแต่ละคนพึงยอมรับด้วยความรู้ความเข้าใจจริง เพื่อช่วยให้รากฐานความเป็นมนุษย์สามารถหยั่งลงลึกซึ่งยิ่งขึ้น ไม่ว่าสิ่งใดจะเกิดขึ้น รวมทั้งปรากฏผลเป็นอย่างไรก็ตาม

จึงกล่าวได้ว่า บุคคลผู้กล้ายอมรับความจริง รวมทั้งกล้าแสดงออกจากใจจริง ย่อมส่งผลดีสู่ตนเองโดยแท้

.....

ผลจากการเปลี่ยนแปลงด้านรูปวัตถุ

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่า สสารไม่สูญหายไปจากโลก อีกทั้งยังมีเหตุมีผลเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกันเป็นธรรมชาติด้วย แต่มนุษย์ก็ได้นำเอาสสารมากำหนดวิถีการเปลี่ยนแปลง เพื่อประโยชน์แห่งตนทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วยให้เห็นความจริงได้ว่า "ในรากฐานจิตใจมนุษย์มีทั้งเหตุและผลเป็นสิ่งที่กำหนดวิถีการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านที่อยู่นอกมนุษย์และด้านซึ่งมีเงื่อนไขอยู่ในมนุษย์เอง"

จิตวิญญาณของมนุษย์กับวิถีการเปลี่ยนแปลงของรูปวัตถุ จึงมีเหตุมีผลรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งก็คือว่าคือสิ่ง

ที่เป็นความจริงหรือเป็นธรรมชาติ ซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์แต่ละคน และสังขรณ์ก็ได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า "หากด้านหนึ่งเพิ่มขึ้น อีกด้านหนึ่งย่อมลดลง" นอกจากนั้นถ้ามองสู่ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปวัตถุ ซึ่งมี "การเกิดก่อน-เกิดหลัง" เป็นธรรมจักรที่สอดคล้องกันเสมือนสายโซ่ย่อมพบความจริงว่า "ด้านที่มีโอกาสคิดค้นรูปแบบใหม่ได้ก่อนย่อมยากที่จะหยุดตัวเอง" ดังจะพบความจริงจากประจักษ์พยาน เช่น "การอ้างสิทธิ" และ "การจกลิขสิทธิ์" เนื่องจาก "การอ้างสิ่งใดก็ตาม-หมายถึงผู้อ้างขาดการรู้จักจริงจึงต้องแสดงความเห็นแก่ตัวไว้ก่อน"

อนึ่ง หากมีรากฐานจิตใจเป็นกลางถึงระดับหนึ่งย่อมรู้ความจริงว่า การคิดริเริ่มสิ่งใดก็ตามที่อยู่บนพื้นฐานด้านรูปวัตถุ ย่อมหมายความว่าบุคคลผู้คิดส่วนใหญ่มีแนวโน้มรับอิทธิพลจากด้านนั้นเข้าไปแฝงไว้ในรากฐานตนเองแล้ว ส่วนผู้ที่คิดได้แล้วมอบให้ผู้อื่นจากรากฐานจิตใจที่เปิดกว้างนั้นหาได้ยาก ดังนั้นสังขรณ์จึงได้ชี้ไว้ว่า "ลง-เริ่มต้นขึ้นแล้วย่อมหยุดได้ยาก"

อนึ่งควรเข้าใจว่า บนพื้นฐานความหลากหลายอันถือเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ดำรงชีวิตร่วมกัน ย่อมมีการกระจาย "ภาวะเกิด-แก่-เจ็บ-ตาย" โดยมีความแตกต่างระหว่างกันบนพื้นฐานแห่งกรรมร่วมกับกาลเวลา อีกทั้งยังมีเหตุมีผลสัมพันธ์ถึง "กระแสการเกิดก่อนเกิดหลังของวัตถุซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอย่างต่อเนื่อง" ดังนั้นจึงมีผลปรากฏให้เห็นได้ว่า "เมื่อรูปแบบมีการเปลี่ยนแปลงห่างจากพื้นฐานเดิมของตัวเองมากขึ้น ย่อมมีอิทธิพลกำหนดให้มนุษย์คิดและมองปัญหาต่าง ๆ ห่างจากตัวเองมากขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ"

ดังนั้นบนพื้นฐานอิทธิพลจากรูปวัตถุ จึงทำให้ภายในรากฐานคนซึ่งควรจะมีความรู้สึกร่วมกันเป็นเอกภาพ กลับเปลี่ยนไปสู่สภาพซึ่งเรียกกันว่า "ตัวใครตัวมัน" มากขึ้น แม้บางช่วงอาจสะท้อนให้เห็นภาพการรวมตัวกัน แต่ก็มักเกิดจากการมุ่งรูปวัตถุซึ่งแท้จริงแล้วมีแต่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ "การร่วมมือกันจึงตกอยู่ในสภาพพรรคพวก" หลังจากประโยชน์ในด้านวัตถุซึ่งแต่ละคนมุ่งหวังผ่านพ้นไปแล้ว ย่อมเผยความจริงให้เห็นได้เอง ไม่ว่าจะเร็วหรือช้า

ดังนั้น หากใช้ประเด็นความมั่นคงเป็นพื้นฐานการพิจารณาจึงพบความจริงว่า "มีการรวมกันแล้วก็แตกกัน" อีกทั้งมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปสู่การรวมกันในลักษณะต่าง ๆ อย่างซาดทิศทางซึ่งควรจะมีเชื่อมโยงถึงกันอย่างมีเหตุมีผลได้ทุกอย่าง ดังนั้น ภาวะยึดติดรูปแบบซึ่งเข้าไปแฝงเป็นเงื่อนโซ่อยู่ในรากฐานความนึกคิดที่อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานท้องถิ่นเดียวกัน ย่อมได้รับการถ่ายทอดกระแสอย่างเป็นธรรมชาติ ทำให้แต่ละคนและเป็นส่วนใหญ่ ลืมสิ่งซึ่งควรจะมีอยู่ในรากฐานตนเอง เปลี่ยนมาเน้นความสำคัญที่ค้าปลีก

ดังที่มักกล่าวกันว่า "มองปัญหาที่ปลายเหตุ" ทำให้ในด้านการปฏิบัติมีการ "เอาปลายไปก่อน" ดังเช่นที่ชนรุ่นก่อนมักกล่าวสอนลูกหลานว่า "อย่าชิงสุกก่อนห่าม" ซึ่งในปัจจุบันมักเห็นได้แทบทุกเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "เรื่องซึ่งควรจะต้องอาศัยพื้นฐานสำคัญของสังคม" ทำให้มองเห็นความจริงว่า "ทุกวันนี้เรากำลังตกอยู่ในสภาพสูญเสียความเป็นไทแก่ตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้น"

แม้เริ่มต้นจากประเด็นปัญหา เรื่องเทคโนโลยี ถ้าสามารถลดภาวะยึดติดรูปแบบซึ่งอยู่ในรากฐานตนเองลงไปถึงระดับหนึ่งได้ ย่อมมีโอกาสสานความรู้ความเข้าใจไปถึงประเด็นการศึกษาและวัฒนธรรม สังคมและการเมือง และการอาชีพ เลยไปถึงเศรษฐกิจซึ่งเป็นปลายสุด แล้วหวนกลับมาสู่ธรรมะอันมีเป้าหมายอยู่ในมุกกลับ

ผลจากการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาและวัฒนธรรม

มนุษย์ถือสังขรณ์ที่ เกิดมาแล้วมีการเรียนรู้ความจริงจากเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลาย โดยมีกระแสซึ่งสะท้อนกลับมากำหนดให้แต่ละคนมีโอกาสเรียนรู้ตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้นบนพื้นฐานธรรมจักร วิถีการเรียนรู้ของมนุษย์บนพื้นฐานสังขรณ์ซึ่งมีการเกิด การเจริญวัยไปจนถึงการสิ้นสภาพ ใ้ทำให้ชนรุ่นก่อนกล่าวฝากไว้ว่า "ช่วงแรกที่เกิดมา ย่อมมีการใช้ประโยชน์จากสังคม ถัดมาจึงมาถึงช่วงที่คืนกลับให้สังคมอย่างเป็นธรรมชาติ"

หากมีธรรมชาติที่หยั่งรู้ได้ว่า "รากฐานการเรียนรู้ที่อยู่ในจิตใจมนุษย์ มีความสำคัญเหนือพฤติกรรมของร่างกาย" ความหมายที่แท้จริงของการคืนกลับสังคม จึงน่าจะหมายถึงการละกิเลสลงไปถึงระดับหนึ่ง และหากมาถึงจุดนี้จริง ย่อมมุ่งทำงานให้กับสังคมอย่างมีความสุข แทนที่จะเน้นการให้วัตถุและเงินซึ่งเป็นปลายเหตุ

ระหว่างด้านการใช้ประโยชน์กับการคืนสู่สังคมดังกล่าว การที่แต่ละคนจะถึงจุดปรับเปลี่ยนตัวเองได้เร็วหรือช้า ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุสองประการคือ ประการแรก ภาวะยึดติดซึ่งอยู่ในรากฐานตนเองมาตั้งแต่เกิด ดังที่มักกล่าวสรุปว่า "กรรมเก่า" กับอีกด้านหนึ่งเกิดจาก "การมุ่งมั่นทำงานสัมพันธ์กับความจริงในระดับล่าง จากสิ่งซึ่งคนมีอยู่ในรากฐานอย่างอิสระอย่างต่อเนื่อง"

หลังจากช่วงชีวิตผ่านพ้นจุดปรับเปลี่ยนมาแล้ว ย่อมมีความรู้ความเข้าใจทุกสิ่งซึ่งอยู่ภายนอกโดยที่มีเหตุกับผลสานถึงซึ่งกันและกันอย่างครบถ้วน กำหนดให้บุคคลผู้ถึงจุดสมบัติดังกล่าวแล้ว มีการเน้นนำปฏิบัติอย่างผู้รู้เหตุรู้ผล อีกทั้งมีคุณธรรมประจำใจและมีเมตตาต่อผู้อื่น เน้นความสำคัญที่ซบหลังและด้านที่ชีวิตยังคงยากกว่า รวมทั้งมีความพร้อมที่จะเสียสละอย่างเป็นธรรมชาติ

หากวิถีชีวิตคนในสังคมที่มีโอกาสเติบโตขึ้นสู่ด้านบน สามารถเข้าถึงจุดปรับเปลี่ยนดังกล่าวได้เร็วและเป็นส่วนใหญ่ ย่อมกำหนดวิถีการเปลี่ยนแปลงของสภาพบรรยากาศในสังคม นำไปสู่ความสงบร่มเย็นเป็นสุขมากขึ้นเป็นลำดับ

แต่ถ้ามีบุคคลผู้เติบโตยิ่งขึ้น อีกทั้งวัยก็ผ่านพ้นมานานจนถึงก่อนคนแล้ว แต่ก็สะท้อนพฤติกรรมให้อ่านได้ว่า มีการยึดติดอยู่กับอำมีส ความมีหน้ามีตาในสังคมซึ่งสานถึงประโยชน์ในด้านรูปวัตถุ ทำให้ความคิดในการแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ชั่วเริ่มจากที่ตนเอง ยิงห่างจากตัวเองมากขึ้น อีกทั้งยังมีการกระจายกลายเป็นคนส่วนใหญ่ ย่อมพบความจริงได้ว่า ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมยังมุ่งทรุดหนักมากขึ้น

ในปัจจุบัน ภาพซึ่งพบเห็นจากกลุ่มบุคคลซึ่งขึ้นไปสู่ระดับบน เท่าที่สะท้อนออกมาปรากฏจากเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง พบว่าเน้นความสำคัญของการศึกษาอยู่ที่ด้านรูปวัตถุชัดเจนมาก คงจะพบว่ามักมุ่งมองไปที่เงินงบประมาณโดยเข้าใจว่า ถ้าได้งบประมาณมาก ๆ จะช่วยให้การศึกษาดีขึ้น และเน้นความสำคัญของปริมาณโรงเรียนจำนวนครูผู้สอน รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ซึ่งอยู่บนพื้นฐานเทคโนโลยีสูงมากขึ้น และมักกล่าวอ้างว่า ถ้าไม่ใ้มาเกรงจะไม่ทันคนชาติอื่น ยิ่งในปัจจุบันมีการกล่าวอ้าง "ความสำคัญของกิจกรรมระดับโลก รวมทั้งความเป็นนานาชาติ" กว้างขวางมากขึ้น

สภาพดังกล่าว ล้วนจุดให้คนท้องถิ่นจำต้องเปลี่ยนไปตกอยู่ในสภาพห่างตัวเองมากขึ้น และเมื่อห่างตัวเองมากขึ้นย่อมตกเป็นทาสอิทธิพลจากชนค่างอื่นกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้นอย่างปลุกสู่อิสรภาพได้ยากมากขึ้นเป็นลำดับ

ช่วงหลัง ๆ มีหลายโอกาสที่พบความจริงจากการแสดงออกโดยบุคคลผู้ผ่านการศึกษาในสาขาการจัดการศึกษาและมีตำแหน่งหน้าที่บริหารงานในระดับสูง บางรายถึงระดับนโยบายของชาติ ที่กล่าวว่า ผู้ที่ไม่ได้ผ่านการเรียนในโรงเรียนมาก็ดี หรือหมู่บ้านซึ่งยังไม่มีโรงเรียนดี ๆ ก็ดี คือสภาพขาดการศึกษา หรืออาจกล่าวว่าการศึกษายังเข้าไม่ถึง ความคิดดังกล่าวน่าจะเกิดจากรากฐานถูกรอบงำโดยอิทธิพลรูปวัตถุไว้แล้ว ทำให้มองภาพการศึกษาอย่างขาดจิตวิญญาณที่แท้จริงของคน ซึ่งจะมีโอกาสสนำวิถีทางไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่มีความรู้พร้อมมูล

การศึกษาด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสิ่งเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกันโดยอิทธิพลของทั้งสองด้านร่วมกัน ดังนั้นรากฐานวัฒนธรรมจึงน่าจะให้แก่ "การรู้ตนเอง ซึ่งควรจะได้รับจากการเรียนรู้ความจริงที่อยู่ในรากฐาน ซึ่งสำคัญเหนืออื่นใดทั้งสิ้น แทนที่จะมุ่งเน้นที่ความถึกความเชื่อร่วมกับวิถีชีวิต ยิ่งกว่านั้นหลายครั้งหลายหนยังพบว่า ย้ำความสำคัญอยู่กับด้านที่มีการแสดงออก โดยไม่อาจสานกลับไปที่ให้เห็นถึงอดีตความเป็นมาและเน้นที่เหตุกับผล

ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าปัญหาดังกล่าวเกิดจากภาวะยึดติดอยู่กับรูปแบบอีกเช่นกัน

หลังจากกระแสอิทธิพลจากวัฒนธรรมซึ่งคนท้องถิ่นสัมผัสได้แต่ด้านรูปวัตถุ ได้ไหลบ่าเข้ามาสู่ท้องถิ่น โดยที่แฝงเอาเงื่อนไขเพื่อหวังผลประโยชน์ข้ามชาติ ทำให้คนท้องถิ่น "เกิดความอยากจากรากฐานตนเองมากขึ้น" จึงมีผลลดความสนใจที่จะหวนกลับไปทบทวนสิ่งซึ่งชีวิตตนผ่านพ้นมาแต่อดีต หรืออาจกล่าวว่า "ขาดสติมากขึ้น" แม้ "ความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติ" รวมทั้งสิ่งซึ่งบรรพบุรุษของตนได้พยายามเก็บรักษาไว้อย่างดี ก็จะทำให้ชนรุ่นหลังมองเห็นคุณค่าล้นน้อยลงไปมาก

แม้ประเด็น "ความภูมิใจ" ก็มีถูกนำมาเน้นความสำคัญอยู่ที่ "การได้รับการยกย่องสรรเสริญ หรือได้รับรางวัลซึ่งเชื่อกันว่าคือความมีเกียรติจากคนอื่น" แทนการมองเห็นความหมายของความภูมิใจ ที่ประเด็น "ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง" โดยสามารถผ่านพ้นภาวะครอบงำจากรูปวัตถุมาได้โดยตลอด ไม่ว่าจะได้รับการยกย่องสรรเสริญ หรือไม่ยอมเข้าใจได้ว่าเป็นเรื่องของคนทั้งสิ้น ให้สมกับคำสอนที่เน้นไว้ว่า "จะปิดทองหลังองค์พระปฏิมา" ซึ่งเป็นสังฆธรรมที่มองเห็นได้จากผู้ซึ่งชีวิตถึงจุดปรับเปลี่ยนตัวเองได้แล้ว

ผลจากการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองและสังคม

เมื่อกล่าวถึง "การเมือง" ก่อนที่จะมองไปยัง ส.ส. และรัฐสภา แม้รัฐธรรมนูญ และเน้นความสำคัญอยู่ที่นั้น น่าจะหวนกลับมามองที่ประชาชนทั่วไป เพื่อค้นหาความจริงว่า ภายในรากฐานมีความรักและซื่อสัตย์ต่อตนเองช่วยให้อึดและนำไปปฏิบัติต่อสิ่งซึ่งอยู่ในวิถีชีวิตอย่างอิสระได้จริงหรือไม่ หากมองเห็นเป็นความจริงย่อมรู้ได้ว่าแต่ละคนมีความพร้อมที่จะเป็นพื้นฐานให้กับสังคม

หากตกอยู่ในสภาวะยึดติดยอมขาดความพร้อม ทำให้ตกเป็นเหยื่อวัตถุซึ่งคนระดับบนอาจหยิบบินให้ อย่างไรก็ตาม คงต้องยอมรับความจริงก่อนอื่นว่า ผลจากการจัดการศึกษาเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้ว เพราะจากระบบที่เปิดโอกาสให้รากฐานความคิดคนอิสระโดยที่เปิดกว้างยิ่งขึ้น จึงทำให้ยึดติดรูปแบบมากขึ้น

อนึ่ง หากวิเคราะห์จากรากฐานที่อิสระโดยไม่จำรูปแบบใด ๆ ไปผูกติดไว้เป็นเงื่อนไข ย่อมพบความจริงว่า ภาวะยึดติดหาใช่เกิดขึ้นเฉพาะคนระดับล่างไม่ แม้คนในกลุ่มซึ่งได้รับปริญญาที่มีสภาพดังกล่าว ยิ่งไปผ่านการศึกษามาจากต่างประเทศซึ่งแต่ละคนเชื่อว่าเจริญแล้วหรือดีกว่าเราด้วย และลงใจยึดติดยอมเกิดผลเสียหายได้ทุกอย่าง

อนึ่ง "ภายในรากฐานคนยอมมีจิตวิญญาณ และมีสองด้านเป็นธรรมชาติ" ด้านหนึ่งคือ "คุณธรรม" ซึ่งเกิดจากรู้ความเข้าใจและยอมรับความจริง หากนำไปปฏิบัติย่อมนำไปสู่การสร้างสรรค์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้และทั้งนั้นอาจกล่าวว่า ความมีน้คนยอมเกิดจากรากฐานที่รู้ธรรมชาติ จึงให้โอกาสทุกสิ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีเหตุมีผลเป็นธรรมชาติ ช่วยให้อ่านาคตนเป็นไปได้อย่างราบรื่น แม้มีปัญหบ้างก็แก้ไขได้ไม่ยาก

การใช้อำนาจเป็นผู้นำทาง ย่อมส่งผลทำลายคุณธรรมซึ่งควรจะทำหน้าที่เป็นพื้นฐานอย่างสำคัญ และการใช้อำนาจนำย่อมส่งผลทำลายคุณธรรมซึ่งควรจะมีโอกาสเติบโตยิ่งขึ้นจากรากฐาน ให้สูญเสียไปอย่างเป็นธรรมชาติ เพราะแท้จริงแล้วควรให้โอกาสการเปลี่ยนแปลงเกิดจากรากฐานที่พร้อมอย่างแท้จริง ทำให้ใช้อำนาจเป็นส่วนเสริมแต่งในรายละเอียด

ดังนั้น ประชาธิปไตยซึ่งหลายคนพึงปรารถนาจึงหาใช่เน้นความสำคัญที่รูปแบบและเริ่มต้นจากที่นั่นไม่ แต่ความจริงก็ได้ชี้ไว้ชัดเจนว่า ภาวะยึดติดรูปแบบทำให้คนมีความอยาก หรือแม้มองกลับย่อมพบว่า เพราะคนมีความอยากเป็นเหตุ จึงนำอำนาจมาใช้เป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังพบความจริงต่อมาว่า หลังจากเริ่มต้นด้วยการใช้อำนาจแล้ว ย่อมมีการสืบทอดอิทธิพลอำนาจนิยมต่อมาอย่างละละ ความจริงซึ่งอยู่บนเงื่อนไขนี้ได้ยากยิ่งขึ้น

หวนกลับไปทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2475 ซึ่งคนรุ่นหลังจำนวนไม่น้อย ที่แสดงออกว่านิยมประชาธิปไตย นำมากล่าวถึงอย่างชื่นชมยินดีว่า ในปีที่ประเทศไทยได้ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย" แต่สิ่งซึ่งได้รับการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังมีการเน้นด้านเดียว แทนที่จะชี้ให้มองเห็นเงื่อนโซ่ซึ่งแฝงอยู่ในอีกด้านหนึ่ง เนื่องจาก"ใช้วิถีปฏิวัติยศอำนาจโดยคนกลุ่มน้อยซึ่งอยู่ด้านบน ในขณะที่คนระดับล่าง ๆ อันถือเป็นพื้นฐานสังคมยังขาดความพร้อม" แม้ช่องว่างระหว่างคนระดับบนกับระดับล่างก็ยังมีมาก"

ช่วงนั้นผู้เขียนยังมีอายุเพียง 10 ขวบ จึงคงคิดอะไรได้ไม่ถึงความจริงมากนัก แต่ก็จำได้ดีว่าระหว่างนั้น คนเรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณสวนจิตรลดา อันมีเหตุการณ์สำคัญที่ควรจารึกไว้ในประวัติศาสตร์คือ "การประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งใช้กำลังทหารปฏิวัติยศอำนาจจากองค์พระมหากษัตริย์" นับเป็นครั้งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ ฯ ที่มีเหตุการณ์ลักษณะนี้เกิดขึ้น

ประจักษ์พยานในด้านปฏิบัติที่ชัดเจนมากก็คือ"เสียงร้องไห้โย ฯ ดังมาจากปากทหารซึ่งตั้งกองกำลังอยู่ที่บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นช่วง ฯ ซึ่งเสียงนั้นยังคงก้องอยู่ในความทรงจำจนถึงทุกวันนี้"

แม้มีหลายคนปรารภว่า"คนไทยลืมนง่าย" ซึ่งน่าจะมีเหตุมีผลมาจาก"การที่คนเหล่านั้นอยู่อย่างซาดสดี" แต่การที่ผู้เขียนไม่ลืมนเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตเป็นส่วนใหญ่ ก็หาใช่เป็นเพราะจดจำไว้คิคาาคาคไม่ เพราะตนไม่เป็นพวกใครมาแต่เด็ก จึงจำไว้เพื่อนำไปคิควิเคราะห์หาเหตุและผลอย่างน่าสนใจ อีกทั้ง เชื่อในความจริงว่า "ไม่มีสิ่งใดเป็นไปคิคานเดียว หรือเป็นไปร้อยทั้งร้อย" ไม่ว่ามองที่คนกลุ่มไหน

อนึ่ง ในช่วงนั้นยังมีสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งคนยุคปัจจุบันผู้รู้สึกได้แล้วว่า ทั้งสังคมและคนพบกับผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ ซึ่งมีเหตุมีผลสืบเนื่องมาจากอดีตหนักมากยิ่งขึ้น ควรหวนกลับไปให้ความสนใจค้นหาความจริงให้ลึกซึ้งถึงแก่น จากรากฐานจิตใจที่เป็คกว้าง

สิ่งหนึ่งน่าจะได้แก่พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงสละพระราชอำนาจจากเหตุการณ์ครั้งนั้นความว่า "ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่ คิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่มีเสียงอันแท้จริงของราษฎร"

เสมือนเป็นกระจกเงาแห่งความจริง ที่ส่องสะท้อนให้เห็นสังธรรมซึ่งมีการผันทิศทางของธรรมชาติ เกิดขึ้นอย่างชัดเจน จึงน่าจะนำประเด็นที่แฝงเป็นเงื่อนโซ่อยู่ในทุกอ้อยกระทงความมาพิจารณาค้นหาความจริงให้ลึกซึ้งถึงแก่น ซึ่งผู้ท่่มองในมุมมองกลับได้เท่าันที่เห็นความจริงได้ว่า สภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มีเหตุมีผลมาจากความอยยาก โดยที่ยึดคิครูปแบบมาจากกระแสดั้งชาติ" ซึ่งเป็นปัญหาเดียวกันกับสิ่งที่กำลังสร้างปัญหาอย่างหนักหน่วง

เสมือนเป็นชนก่ปคิคหลังสังคมไทย ยิ่งช่วงหลัง ฯ พบว่า มีหลายคนไม่อาจหวนกลับไปให้ความสำคัญแก่อคิคหรือสิ่งซึ่งอยู่คิคานหลังตนได้ ย่อมห่างจากโอกาสที่จะปลดคอกมมากยิ่งขึ้น และยิ่งหลงอยู่กับวิถีทางที่ก้าวไปข้างหน้าก็ยิ่งคคอกอยู่ในสภาพยึดคิครูปแบบลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทำให้ไม่อาจมองเห็นว่ารากฐานจริงของตนคืออะไรและอยู่ที่ไหน

หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวผ่านพ้นมาประมาณ 1 ปี ก็มีอีกเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น และทำให้คนไทยต้องยกพวกฆ่ากันเอง นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของกรุงรัตนโกสินทร์อีกเช่นกัน โดยที่กลุ่มบุคคลผู้เข้าไปถือครองอำนาจเป็นคณะรัฐบาลเรื่อกอีกฝ่ายหนึ่งว่า"เป็นกบฏ" และคนยุคนั้นกล่าวถึงกันว่า"กบฏวรเดช"

โดยที่ทราบจากประกาศของฝ่ายรัฐบาลว่า พระองค์เจ้าวรเดชเป็นหัวหน้านำขบวน และมีเจ้านายอีกพระองค์หนึ่งคือ หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤคการ อยู่ในระคัมผู้นำ นำกองทหารจากจังหวัดนครราชสีมา เดินทางโดยรถไฟเข้ามายังกรุงเทพ ฯ และวางกำลังจากคอนเมือง หลักสี่ บางเขน มายันกับทหารฝ่ายรัฐบาลคานสุดท้ายอยู่ที่บริเวณห้องพุงหน้าสถานีรถไฟบางชื้อ

ระหว่างนั้นผู้เขียนก็ยืนอยู่ในบริเวณใกล้สนามรบมากพอสมควร จนกระทั่งสายตาสสามารถแลเห็นแสงไฟจากปากกระบอกปืนใหญ่แลบแปลบปลาบในเวลาค่ำได้ชัดเจนมาก อีกทั้งอยู่ในเหตุการณ์ที่มีการไล่ยิงศพทหารลงจากตุ้รตไฟก่อนข้างใกล้ชิด แต่วิทยุกระจายเสียงซึ่งตกอยู่ภายใต้อำนาจฝ่ายรัฐบาลกลับประกาศทุกชั่วโมงว่า ทหารฝ่ายรัฐบาลไม่มีใครตายเลย

เหตุการณ์ทั้งหมดเกิดขึ้นจากนครระคัมบน โดยที่ระคัมล่างซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่และเป็นพื้นฐานสังคมอย่างแท้จริงยังอยู่ห่างมาก จึงแทบไม่รู้เรื่องว่ามีอะไรเกิดขึ้น

ในช่วงนั้น มีการพูดกันปากต่อปาก บางช่วงก็รู้สึกจากสิ่งซึ่งแฝงอยู่ในประกาศของคณะบุคคลจากด้านรัฐบาลในทำนองว่า "เจ้าสุญเสี่ยอำนาจ จึงต้องการยึดคืน" แต่ผู้เขียนฟังแล้วก็ไม่สนใจที่จะนำมาคิด อาจเป็นเพราะตนยังมีอายุน้อยก็เป็นได้

หลังจากฝ่ายที่บุกเข้ามากรุงเพท ๗. ถอยกลับไปและยอมแพ้ที่ปากช่อง จึงทราบว่ามีหม่อมเจ้าสิทธิพร ๗. ถูกนำปควบคุมกักบริเวณในฐานะนักโทษการเมืองอยู่ที่เกาะตะรุเตานานหลายปี ซึ่งพระองค์ท่านได้ใช้เวลาเขียนหนังสือที่น่าสนใจไว้ที่นั่นด้วย

ถัดจากนั้นมานานหลายปี วิถีชีวิตผู้เขียนได้เข้าไปมีบทบาทเติบโตขึ้นในวงการเกษตร ทำให้นำไปสัมผัสกับหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร อย่างใกล้ชิด ขณะที่พระองค์ท่านสละฟาร์มบางเบียด ลงไปใช้ชีวิตร่วมกับหม่อมศรีพรหมมา ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรบนพื้นดินเช่นเดียวกันกับเกษตรกรระคัมล่างทั่ว ๆ ไปอยู่ที่ในไร่บริเวณกิ่งอำเภอหัวหิน

ผมพบเป็นช่วง ๆ ว่า พระองค์ท่านมีกิจกรรมร่วมกับเกษตรกรกลุ่มหนึ่งต่อสู้เพื่อแก้ไขกฎหมายซึ่งทำให้ชีวิตชาวนาชาวไร่เสียเปรียบพ่อค่านายทุนอย่างต่อเนื่อง แม้การส่งเสริมโรงสีขนาดเล็ก และยังมีเรื่องราวอื่น ๆ อีกมาก หลังจากท่านสิ้นพระชนม์แล้ว เราหลายคนผู้รักประชาธิปไตยก็ได้นำผลงานของพระองค์ท่านมายกย่องอย่างกว้างขวางว่า เป็นนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

หากทวนกลับไปมองดูเหตุการณ์ซึ่งมีการถ่ายทอดความคิดจากด้านรัฐบาลว่า "เจ้าสุญเสี่ยอำนาจ" มาถึงช่วงนี้ทำให้เข้าใจความจริงว่า ไม่น่าจะเป็นอย่างที่มีการพูดกันในช่วงนั้น หากเป็นการใส่ความกันมากกว่า จึงถือเป็นสิ่งยืนยันสังขรณ์อย่างชัดเจนว่า กาลเวลาสามารถพิสูจน์ความจริงได้ แต่ผู้มีโอกาสนั้นก็มักจะหาเหตุใส่กันได้เสมอ

กรณีหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ซึ่งผู้เขียนหมยหมยมากแล้ว ก็ด้วยเหตุผลที่ต้องการสะท้อนให้เห็นภาพความของ "ประชาธิปไตย" ซึ่งควรจะลึกซึ้งกว่า รัฐสภา การเลือกตั้ง ส.ส. ซึ่งเป็นเพียงเปลือกหรือกระพี้ รวมทั้งรัฐธรรมนูญ อันสะท้อนให้เห็นภาพคนยึดติดกันมากจนทำให้ยากที่จะลงถึงพื้นดินและเกษตรกรระคัมล่างจากใจจริง

หากละลภาวะยึดติดลงไปได้เรื่อย ๆ ย่อมช่วยให้รากฐานจิตใจอิสระและเปิดกว้างยิ่งขึ้น ความเป็นประชาธิปไตยซึ่งใฝ่ฝันว่าจะช่วยให้คนบนผืนแผ่นดินนี้มีความสุขและสงบเย็นย่อมมีความหวังอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าอาจไม่มีระบบซึ่งไปลอกเลียนแบบจากชนต่างดินต่างชาติเข้ามา โดยนำเอาคำพูดหรือข้อไปผูกติดไว้กับการกระทำในด้านรูปแบบ

การเห็นที่รูปแบบในขณะที่ระคัมล่างยังขาดความพร้อม ย่อมทำให้เกิดแนวร่วมที่ให้ออกัสนครคัมซึ่งอยู่เหนือกว่าทพประโยชน์จากนครคัมล่างได้มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างประเทศหรือในประเทศก็ตาม ดังเช่นการยื่นมือเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองของประเทศมหาอำนาจในด้านประชาธิปไตยซึ่งกระทำกับประเทศเล็ก ๆ แม้มองภายในประเทศก็จะพบว่า กลุ่มบุคคลระคัมบนจะพยายามย้าความสำคัญของรูปแบบมากกว่าการเปิดลงสู่พื้นดินและความเป็นธรรมชาติ ดังจะพบว่ามีการย้าความสำคัญของการเลือกตั้ง และรัฐธรรมนูญ แต่ปล่อยให้กระแส

อิทธิพลจากรูปวัตถุ เข้ามาครอบงำทำลายภูมิปัญญาซึ่งควรจะช่วยให้คนส่วนใหญ่รู้เท่าทัน มิให้สามารถเจริญงอกงามได้อย่างอิสระ

ทำให้ทุกกรณีและทุกขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลง เป็นไปบนพื้นฐานซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ชิงสุกก่อนห่ม หรือ เลาปลายไปก่อนเสมอ แล้วอิทธิพลจากด้านปลายก็จะปิดกั้นด้านคนไม่ให้มีโอกาสเกิดขึ้นได้ ทำให้คนระดับล่าง เปลี่ยนสภาพไปเป็นวัตถุยิ่งขึ้นทุกวัน อีกทั้งจากด้านนี้ยังจะมีโอกาสเติบโตขึ้นมาสู่ด้านบนมากขึ้นด้วย

ความคิดในการกระจายอำนาจออกจากตัวย่อมส่งผลทำลายมากขึ้น

ประเด็นซึ่งหยิบยกมาเป็นเงื่อนไขเพื่อพิจารณาว่า อาจมีหลายคนยังเข้าใจไม่ถึง คงต้องใช้สังขรณ์ชี้ให้เห็นเองว่า "เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ความจริงโดยแท้"

"หากคนมีรากฐานจริงอยู่ในตนเองและนำปฏิบัติได้ ย่อมทำให้ด้านตนเปลี่ยนแปลงไปโดยมีเหตุมีผลเป็นธรรมชาติ และเพราะเป็นธรรมชาติจึงช่วยให้สามารถเปลี่ยนแปลงต่อไปได้อย่างมั่นคงด้วย

อนึ่ง ได้กล่าวไว้แต่ช่วงแรก ๆ แล้วว่า คุณธรรมกับอำนาจเป็นสิ่งที่อยู่ร่วมแกนเดียวกัน โดยมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานและมีอำนาจเป็นส่วนเสริม นอกจากนั้นการใช้ประโยชน์จากอำนาจในมุมกลับย่อมนำไปสู่การสร้างสรรค์คุณภาพให้แก่คน เพื่อคนจะได้กระจายออกไปร่วมมือกันสร้างงานที่มีคุณภาพอีกขึ้นตอนหนึ่ง

เราอาจกล่าวว่า "ใช้อำนาจในมุมกลับ" หรือ "ใช้อำนาจโดยไม่ต้องใช้" น่าจะมีเหตุผลช่วยให้ได้ผลอย่างแท้จริง ผู้เขียนใคร่ขออัญเชิญพระคัมภีร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันมากล่าวซ้ำไว้ ณ ที่นี้ว่า "ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก" ซึ่งมีความหมายว่า "หากคนละกิเลสได้ ป่าซึ่งเป็นธรรมชาติส่วนหนึ่งของโลกย่อมได้รับโอกาสให้เจริญขึ้นมาอย่างมีวิวัฒนาการด้วย

ดังนั้น หากคนที่ขึ้นไปสู่ระดับสูง สามารถละเลิกกิเลสย่อมช่วยให้รากฐานจิตใจเปิดกว้าง ช่วยให้มีความจริงใจและมีเมตตากรุณาต่อคนระดับล่างมากขึ้น การกระจายอำนาจย่อมกว้างออกไปอย่างมีเหตุมีผลบนพื้นฐานของคนซึ่งมีความหลากหลายและมีโอกาสสัมผัสกันและกัน

แม้การเรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจ หากมองเห็นได้ลึกและมองสามารถมองในมุมกลับได้อีกทางหนึ่งย่อมพบความจริงว่า บุคคลผู้เรียกร้อง เกิดจากการรู้ได้ไม่เท่าทันต่ออำนาจจึงทำให้เกิดจากความอยาก และหากเกิดจากความอยากเมื่ออยากให้สังคมดีขึ้น ย่อมถูกกำหนดจากรากฐานตนเองให้มองเห็นได้แต่ด้านตรง โดยไม่อาจมองเห็นภาพในมุมกลับซึ่งมีความจริงเป็นเป้าหมาย

ความอยากได้ส่วนปลายย่อมทำให้มองไม่เห็นโคน ย่อมมีเหตุมีผลสอดคล้องกันกับการชิงสุกก่อนห่ม ซึ่งปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมจากการประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตยโดยใช้กำลังทหารยึดอำนาจ เราคงรอดูกันต่อไปว่าแต่ละห้องดินซึ่งได้อำนาจไปจัดการกันเองจะมีสิ่งใดเป็นผลติดตามมา หรือว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาก็แก่ชาติได้อย่างแท้จริง

อนึ่ง จากเงื่อนไขที่เข้าไปแฝงอยู่ในรากฐานคนซึ่งดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินเดียวกัน ยังจะพบความจริงได้จากรูปแบบอื่น ๆ อย่างปราศจากการรอบ คังเช่นการคิดแก้ไขปัญหาการอนุรักษ์ป่า แม้เรื่องโจรสลัดร้ายรวมทั้งปัญหายาเสพติด ซึ่งเน้นใช้อำนาจจับกุมซึ่งเป็นการมองออกจากตัวเองด้านเดียวอย่างเห็นได้ชัด

จึงสรุปไว้ในขั้นนี้ก่อนว่า หากมองเห็นคนเป็นคน เช่นคน ย่อมมองเห็นความจริงว่า ทุกสิ่งซึ่งเป็นปัญหา ย่อมมีเหตุมีผลสานถึงกันหมด และมีรากฐานของเหตุอยู่ที่คนซึ่งอยู่ร่วมกันและเรียนรู้ซึ่งกันและกันเป็นสังขรณ์ หากจิตวิญญูณความเป็นคนจำต้องสูญเสียไป ย่อมมีผลกำหนดให้คนคิดและลงมือทำลายตัวเองเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์โดยที่ไม่มีใครจะช่วยใครได้ทั้งสิ้น

ใจซึ่งควรจะเป็นไทกำลังจะสิ้นด้วยปัญหาเศรษฐกิจซึ่งเป็นปลายเหตุสุด ๆ แล้ว

ภาวะเศรษฐกิจคือปัญหาปลายเหตุสุด ๆ ของทุกเรื่อง ดังนั้นในปัจจุบันซึ่งสะท้อนภาพให้เห็นว่ามีการเน้นแก้ไขอยู่ภายในกรอบเรื่องเงินแม้การคิดค่าขายหาเงินอย่างเอาจริงเอาจัง ถึงขั้นลงมือทำร้ายคนชาติเดียวกันอย่างขาดการมองเห็นคุณค่า จึงเป็นสิ่งบ่งบอกให้รู้ว่า วิกฤตความเป็นไทแก่ตนเองซึ่งตกอยู่ในสภาพสูญเสียอย่างถึงรากฐาน กำลังมาถึงจุดสุดแล้วเช่นกัน

จากเหตุและผลบนพื้นฐานภาพรวม หากนำเอาความเป็นมนุษย์มาใช้เป็นฐานได้อย่างแท้จริงน่าจะรู้ว่า "ปัญหาเศรษฐกิจหาใช่มีเหตุมาจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเกิดจากภาวะล้อมกรอบตัวเองของคนคิดและมองเห็น" โดยเฉพาะเน้นที่เรื่องเงิน ทำให้ภาวะสูญเสียซึ่งสานมาจากทุกเรื่องขาดการแก้ไขจากความจริง หากปล่อยให้เป็นไปอย่างผิวเผิน

ทำให้สรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีกระแสสานถึงกันเป็นกระบวนการ อีกทั้งมีวิญญานช่วยให้ทุกสิ่งไม่ว่าเล็กหรือใหญ่และมากหรือน้อย สามารถดำเนินไปอย่างพึ่งพาซึ่งกันและกันได้ จำต้องเปลี่ยนสภาพไปเสมือนเป็นรูปวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควร เน้นความสำคัญที่วิญญานคนท้องถิ่น

อนึ่ง ภาพที่สะท้อนความจริงให้เห็นว่า มีการคิดและนำปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจโดยสร้างกระแสวนเวียนอยู่ในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงินค่านับเดียว หากสามารถมองเห็นทวนกระแสย่อมพบความจริงจากอีกด้านหนึ่งได้ว่า เป็นเพราะรากฐานคนยึดติดอยู่กับอิทธิพลเงินและรูปวัตถุอย่างเห็นได้ชัด แทนการมุ่งลงพัน-ดินซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดและเป็นศูนย์รวมของทุกชีวิตและสรรพสิ่งต่าง ๆ เพื่อหวังเข้าถึงสังขารซึ่งมีกระแสล้อมโยงถึงกันได้หมด

อย่างไรก็ตาม ปัญหาซึ่งเกิดจากคนและโหมกระหน่ำเข้ามาอย่างสอดคล้องกันจากทุกเรื่อง น่าจะช่วยให้คนส่วนหนึ่งฉุกคิดได้ว่า การมองปัญหาต่าง ๆ อย่างแยกกันเป็นเอกเทศ หรือที่เรียกว่า "ตัวใครตัวมัน" น่าจะเกิดจากรากฐานผู้มองซึ่งสูญเสียวิญญานความเป็นไทแก่ตนเองไปจนแทบไม่เหลือแล้ว ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากภาวะแยกส่วนที่เห็นได้จากทุกสิ่งแม้ทุกชีวิต มีลักษณะเช่นเดียวกันกับรูปวัตถุ

สภาพที่เกิดขึ้นเช่นนี้ หากใครจะนำไปใช้ทำอะไรย่อมสนองรับได้ทุกเรื่อง โดยเหตุที่ขาดการหยั่งรู้ได้ถึงคุณค่าชีวิตตนเอง ดังนั้นการที่มีเสียงปรารภว่า "คนไทยใจกว้าง" ส่วนใหญ่จึงไม่น่าจะใช้ เพราะหากมองเห็นความจริงจากอีกด้านหนึ่งย่อมรู้ว่า "ปัจจุบันคนไทยใจง่ายเป็นจำนวนมาก เพราะมีความอยากเหนือกว่าความรู้สึกรับผิดชอบ"

ทุกวันนี้มองเห็นพื้นดิน ภูเขา แผ่นฟ้าและท้องทะเล อย่างรวม ๆ แล้วทำให้รู้สึกว่าจะเสมือนจะเปลี่ยนไปเป็นสีกาหมึกมากขึ้น จึงอดที่จะรู้สึกไม่ได้ว่า "วิญญานความเป็นไทซึ่งครั้งหนึ่งเคยอยู่อย่างผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตมาแต่ช่วงบรรพบุรุษเราแต่ละคน กำลังจะสูญสิ้นไปในที่สุด" แต่บุคคลใดเข้าถึงความจริงแล้ว ช่วยให้ได้แล้วย่อมเห็นเองว่า "การสูญสิ้นเป็นเรื่องของธรรมชาติ" จึงเข้าใจได้ไม่ยาก

และบนเส้นทางที่มนุษย์พึงแสวงหาความจริง ย่อมช่วยให้ทวนกลับมามองอีกด้านหนึ่ง ทำให้เห็นสังขารชัดเจนนยิ่งขึ้นว่า "การอยู่อย่างหมกมุ่น หลงใหลในผลทำลายนคุณค่าตัวเอง" ดังนั้นเมื่อชีวิตเกิดมาแล้ว น่าจะมุ่งทำงานทุกอย่างเพื่อหวังเรียนรู้คุณนี้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยถือว่าคือหนทางกับทุกข์ซึ่งทุกคนมีสิทธิ์ที่จะกระทำได้ และหนทางนี้หรือมิใช่ ที่ควรถือว่าคือสิทธิ์ที่แท้จริงของมนุษย์แต่ละคนซึ่งทุกคนสามารถเลือกได้เสมอ โดยไม่มีใครมารุกล้ำได้อย่างแน่นอนอยู่แล้ว

จึงขอฝากสังขารไว้ให้นำไปคิดต่อว่า ถ้าวิญญานความเป็นคนต้องสูญสิ้นไป ทั้งชาติและแผ่นดินย่อมสูญสิ้นไปด้วยตามเหตุและผล ดังนั้นในด้านร่างกายซึ่งเกิดมาแล้วย่อมเปรียบได้ดุจอาศัยแผ่นดินเป็นที่เกิด ดังนั้น

หลังจากเกิดมาแล้ว ย่อมทำร้ายได้ทุกอย่าง แม้กระทั่งเพื่อนร่วมชาติ และแผ่นดินอันเป็นที่เกิดและรองรับการ
ดำเนินชีวิตตนมาโดยตลอด แล้วในที่สุดทุกสิ่งย่อมสูญสิ้นไปทั้งหมด

สอดคล้องกันกับเหตุและผลที่ชี้ไว้ว่า ในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดมีตัวตนให้ยึดถือได้ จึงน่าจะหวนกลับมาพิจารณา
ทำความเข้าใจโลกซึ่งมีความจริงอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง อันเป็นที่หวังได้ว่าน่าจะอยู่คู่กับเราไปตลอดชีวิต
อีกทั้งยังมีแนวโน้มนำสู่ความเจริญ และสามารถสนองความสุขให้แก่คนได้อย่างชอัสัตย์จนชีวิตจบสิ้นในที่สุดด้วย.

